

נפשו גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
גליון 79 בשלח תשע"ו

העלון יוצא ללא מטרת רווח וניתנת
רשות לצלמו למטרת זכויה הרבים בלבד.
לתרומות והנצחות, חוספת מנויים, חצרות והערות
יש לפנות בטלפון: 0527-69-79-44
או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

בגליון זה נכנס לעומק סוגית קרי"ס בב' מאמרים המשלימים זה את זה.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא ש"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

פעולתה אף לרגע ולכן אין רגע שאדם פוסק בו מלהרהר. בלתי אפשרי שכל הרהורי מחשבתו יתגלו כלפי חוץ ולכן כאן חי האדם במסגרת המיוחדת רק לו. מהמשל הזה נלמד לנמשל שהוא המרכבה העליונה של הקב"ה. הגם שיש גילויים בבריאה מפעולות ה' ית' מ"מ יש רובד בהנהגה העליונה שכולה סתומה וכמוסה במחיצתו של הקב"ה. הנהגה זו מכונה בשם "כבשי דרחמנא" [א.ה. ולקמן "עתיקא" - געתקת מכל תפיסה].

הזקן משל לגילוי העולם הפנימי

לעתים רחוקות נפתח כמחט סדקית מהרובד ההוא וזורמים גילויי בחינה זו לתפיסת הבריאה. תופעה זו נקראת במשל של האדם **שערות הזקן**. שערות הזקן צומחות מתוך האיכות הנמצאת במח, וממילא נושאות שערות הזקן עמהם לחוץ גילוי מהחיים הנמצאים בתוך המח. כמוכן שאין **פרטי** ההרהורים שבמח מתפרשים ביציאת השערות, רק **סוג** החיים הנמצא במח מתגלה בחוץ דרך השערות וכש"כ הגר"א ז"ל בשה"ש שמהשערות הללו יכולים להכיר את האיכות שבתוך המח. בקיעה זו דרך מחט סדקית מהמחיצה של הקב"ה לתוך העולם נקראת בלשון חז"ל "בעי לאוקיר דקניה". זאת אומרת את סוג ההנהגה הנמצאת בתוך מחיצתו יתב' מתגלה בחוץ. הכבוד הזה נקרא במשל האדם "הדרת פנים זקן".

אופן המצאות העולם הגלוי בעולם הפנימי

אמרו חז"ל [חולין קכ"ז] כל מה שיש ביבשה יש בים, חוץ מהחולדה ע"כ. מבואר מזה שהחיים בעולמנו מתחלקים לשני אופנים, החיים הגלויים - הם החיים שעל היבשה, ויש עוד סוג חיים -

הקשר בין קריעת ים סוף לשבת קודש

[עיני ישראל ח"א]

מספר תמיהות בפרשת קריעת ים סוף כתוב ביצ"מ בעת קרי"ס "ויאמינו בה' ובמשה עבדו...". נציג כמה שאלות בפרשה זו.

א' אחרי שראו את כל המכות צריך להבין איזו אמונה נתוספה להם בעת קרי"ס. ב' עוד יש להבין מהו שהקב"ה אמר להם לחזור לכיון מצרים והקב"ה אמר למ"ר ע"ה שהסיבה היא כדי שיתקיים "ואיכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה'...". איזה כבוד במיוחד התגלה כאן. ג' מדוע כשעמדו אצל הים במצב שא"א להינצל ממנו וממילא התפללו לישועה וגם משה רבינו ע"ה התפלל עמהם, אמר לו הקב"ה "מה תצעק אלי, דבר אל ב"י ויסעו" ואז משה מסר להם דברי הקב"ה ואמר "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון"... זאת אומרת שלא יתפללו כלל. והלא בעת צרה אז עיקר החיוב תפלה ומדוע השתיק את התפילה? ד' חז"ל [זוה"ק בשלח מ"ז ע"א] הסמיכו לפסוק "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" כפירוש עליו את הפסוק בישעי' "אם תשיב משבת רגליך, עשות חפצין ביום קדשי וקראת לשבת עונג"... ולא מבואר מה הקשר בין עונג שבת ושבתה מחפצי אדם לענין של "...ואתם תחרישון" שהי בקי"ס. ה' הנה על מה שכתוב "ואיכבדה בפרעה וכו'" אמרו חז"ל [ספרא דצניעותא קע"ב] שרצה הקב"ה לאוקיר דיקניה. פירושו דבשבת וקני"ב אמרו "הדרת פנים זקן", והאדם שנברא בצלם אלוקים, כל דמותו היא משל על הנהגת הקב"ה בכל פרטי תבנית קומתו, וכאן בקרי"ס רצה הקב"ה לגלות במרכבתו העליונה את ההנהגה הנקראת "הדרת פנים זקן", וצריכין להבין איזה גילוי זה מן המרכבה.

משל ונמשל הרכבת האדם התחתון מאיבריו הגלויים ומעולם המחשבה הפנימי

יש בהרכבת אדם שתי תופעות. הא' איך שהוא נראה באברי גופו, והשני, איך שהוא חי את חייו הפנימיים מיניה וביה סגור בתוך עצמו, היינו מחשבתו. המחשבה אינה פוסקת מלפעול

נבחרו להיות נאהבים להקב"ה משום שדביקותם ומסירותם להקב"ה הן עדי עד, או יהודי או צלוב, שמוכנים למסור נפשם וגופם בשביל אהבת הקב"ה. זאת אומרת שיש בתוכנו נקודת קשר אליו ית' שהיא למעלה מכל השיקולים של טעם ודעת הניתן לאדם לחשוב, כי מצד השיקולים אין אדם מוכן להפקיר הכל בשביל ענין כזה. זו ההוכחה שאנו מסוגלים לחיות גם במחיצה המחייבת (מצד רוממותה) חיים של הרגשת אפסיות האדם ותכלית ביטול אל הקב"ה.

הקשר בין קרי"ס לשבת קודש

כעת נבין מה שחז"ל הסמיכו הפסוק "אם תשיב משבת רגליך וכו' וקראת לשבת עונג" אל ההנהגה שהיתה בקרי"ס. עיקרה של השבת היא "מעין עולם הבא" כמ"ש חז"ל ששבת היא אחת משישים מעוה"ב. וממילא, כמו שבעוה"ב נהפך כל מה שעשינו בעולם המעשה שהוא בחינת "היום לעשותם", לשכר "מחר לקבל שכרם". וכן הוא בכל שבת ושבת שנהפך כל "היום לעשותם" שהיה בימי החול לכלים להכיל בהם את "הלמחר לקבל שכרם" [א.ה. היינו טעימת המעין עוה"ב שמופיע כל שבת]. כל המסגרת של "היום לעשותם" היא מסגרת של השתדלות ורק ההשתדלות קובעת בה. אמנם בה"למחר לקבל שכרם" מתבטל כל מהלך ההשתדלות. כשאמרו חז"ל (סנהדרין צ"ז) שבאלף השביעי יתקיים הפסוק "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא", בזה נפסק כל שיתוף של ההשתדלות בחיים שנמצאים שם [א.ה. שהם בביטול גמור אליו כי "נשגב ה' לבדו" וממילא כבר לא שייכת השתדלות]. הפסוק "אם תשיב משבת רגליך" וכו' עוסק בענין זה של שבת, שא"א ליכנס לקדושת השבת מבלי השקפה של התבטלות כל ההשתדלות של חול כלפי רוממות קדושת שבת המבטלת כל ממשות השתדלות האדם. זהו שכתוב "אם תשיב משבת רגליך" וכו' היינו שאין לפסוק רק ממלאכה אלא גם מכל סוגי השתדלות שנמצאים במסגרת האדם. כי ביום הזה מתעלה כל ההשתדלות לחיים בחזון של גילוי ה"למחר לקבל שכרם". זוהי דוגמת התעלות כל כוחות איברי הגוף שנכנסים לשורשם בתוך מסגרת המחשבה של האדם. גם בשבת נתעלו כל ההשתדלויות לתוך מסגרת המחשבה של המרכבה העליונה להיכלל ולחיות בחזון החיים ההם.

החיים שבתוך הים שא"א לתאר מבחוץ איך הם מתנהלים שמה. וכן הוא באדם שאמרו עליו חז"ל במשנה שהוא עולם מלא, יש בו בהכרח כל ההיקף של עולמנו. כל איבריו החיצוניים המתגלים לחוץ מקבילים ל"יבשה" של עולמו. והמחשבה שלו מקבילה לחיים שבתוך ה"ים" שלו שא"א להבין אותם מבחוץ. הצורה שנמצאת חיצונית האדם בפנים, היא באופן שכל כוחות אברי האדם נמצאים מרוכזים בתוך מסגרת המח שלו. ושם הם בעדינות יתרה [א.ה. משום שהם נמצאים לפני התגשמותם באיברים הגלויים בהם היא הגסות] החיים שם הם בתוך מסגרת של חיות האדם בפרטיות "האנוכי שלו", הנעלם מעין כל חי בחוץ. בזה נבין מה שאירע בקרי"ס. מאחר שנפתח מה שנקרא במרכבה העליונה, "עולם המחשבה" כביכול של הקב"ה והתגלה שכל כוחות הבריאה נמצאים שם כשהם עומדים במחיצתו של הקב"ה ומתבטלים לפניו בתכלית הביטול (כמשל כל כוחות איברי גוף האדם המתבטלים בעת המצאם בתוך מסגרת מחשבתו). זה הוא הכבוד המיוחד שהתגלה בקרי"ס [א.ה. כמ"ש "בעי לאוקיר דיקניה"], היינו שהתגלה שלפי האמת יש מערכת בתוך המחיצה של הקב"ה [א.ה. מערכת המחשבה] שכל הנבראים נמצאים בה בציוור של בטול גמור אליו, אפס לעומתו ית'.

ישראל עלו במחשבה ולכן נושעו

בקרי"ס

חז"ל אמרו במדרש שם "ישראל עלה במחשבה". פירושו שלמרות שאנו חיים היום בתוך עולמות שהם חוץ למסגרת מרכבת המחשבה למעלה, ובמקומינו אפשרות הבחירה היא עד כדי ניתוק מהקב"ה ח"ו, מ"מ יש לישראל השרשה יותר עמוקה ומסוגלים לחיות תחת רוממות הביטול היוצאת מהמסגרת הנמצאת למעלה. ומכיון שבקרי"ס נפתח כמחט סדקית לגלות הילוך המחשבה של מעלה, אז רק כלל ישראל שמסוגלים לחיות במסגרת חיים כאלו התקיימו ונושעו. ולאידך גיסא מתוך הופעת רוממות זו גופא, מצרים שהיו מופקעים מלחיות תחת רוממות ביטול כזה התבטלו לגמרי ונאבדו. ועל זה כתוב "וידעו מצרים כי אני ה'", ובידיעה זו עצמה יהיו נאבדים.

נעמיק קצת יותר בענין זה של "ישראל עלה במחשבה". בפ' ואתחנן כתיב: "לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם וכו' כי מאהבת ה' אתכם וכו'" וכתב הרמב"ן שם שכלל ישראל

הטעם שהיה לחדול מתפילה

בקרית ים סוף כתוב (שמות י"ד י"ט) "ויסע מלאך האלקים ההולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם". מבואר ברש"י מדוע נזכרה כאן המילה "אלוקים" - "מלמד שהיו ישראל נתונים בדין באותה שעה, אם להניצל או להיטבע" ע"כ. היה אז משפט למעלה בין מצרים לישראל, השר של מצרים טען "הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז", אם אלו יטבעו גם אלו יטבעו, היינו שבמידת המשפט לא היו יכולים ישראל לזכות אז בדין, והיה צורך להנהיגם במידה אחרת שלמעלה מהשקפת המשפט, ורק מכחה ינצלו. הכלל הוא שבמקום המשפט ההשתדלות היא קובעת הכל, אבל למעלה מהנהגת המשפט הכללים אחרים לגמרי. אם נצייר את היחס של המחשבה אל המעשים היוצאים ממנה, נראה שבתוך המחשבה עצמה שובתים כל המעשים

שהם דרכי ההשתדלות. כל כוחם של ישראל בהשתדלות הוא תפילה כמש"כ בתהלים (כ"ב ז) "ואנכי תולעת ולא איש", אמרו ע"ז חז"ל (מדרש תהילים שם) "מה תולעת הזו אין כוחה אלא בפיה, כך ישראל אין כוחם אלא בפיהם". מבואר בדבריהם שעיקר ומרכז כל השתדלות ישראל הוא בכח התפילה דווקא, וההשתדלות של תפילה היא ג"כ מההשתדלויות השייכות למערכת המשפט. אבל כאן כאמור התנשאו למהלך אחר, ונאמר להם שיניחו כל ההשתדלויות בכלל, וכח התפילה בפרט, ויהיו בטוחים בד' שיעשה להם ישועה. ובביטול ההשתדלות הזו זכו להנהגה ממקום המחשבה (כפי שבארנו שהשתדלות שובתת שם) שהכל הוא בשב ואל תעשה ובהנהגת המחשבה [א.ה. המתגלה דרך שערות הזקן - דיקנא] היתה תשועתם כאשר בארנו לעיל. ובוזה נתבארה התמיהה השלישית מה הפי' בזה שכתוב "מה תצק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו."

מעלת עבודת ה' מתוך הדחק לתיקון העבר [אגרות דעת ע"ט]

לאהובי ויקירי ... שליט"א

אודות מצב של ... בעניני החוץ אגיד לך, כי היצר הפכפך הוא ... טוב אחד בצער הוא יותר ממאה בקלות, והמעשים נשקלים לפי ערך כובדם כמבואר בר"מ פ"ג מתשובה, וממילא כיון דהרבה שנים אבדת עד שעמדת על דעתך ובאת לכאן, ממילא אם משמים הזמינו לך אפשרות להשיג בחזרה אותם שנים ע"י תורה ועבודה מתוך לחץ עוה"ז היית צריך לרקוד מתוך שמחה, אבל זהו היצה"ר שיכול להעלים זה מהאדם, להעמיד לו פרצוף כמו ת"ח המבקש טובתו, ואומר לו הרי כפי מבט האמת שלך אין אתה בסדר וא"כ צריך אתה לבעוט על הכל. וכבר אתה יודע מה שיוצא מזה וכמו שראית בעיניך.

יש יותר סכנה ביצה"ר המתלבש בלבוש ת"ח מהיצה"ר שמראה את עצמו כגוי ממש. וההבחנה הוא רק מהתוצאה שיבא מסערת נפש הזה, ובו תיבחן הכל.

אני רוצה למסור כלל מה שאמרו גדולינו בכגון דא, השי"ת אינו מבקש יותר ממה שנמצא ברשות האדם וכחותיו, דהרי הוא סידר לו מצבו וכחותיו, רק שכל מה שנמסר בידו ישתמש בהם לכבודו ית"ש. ממילא אין מקום לכל סערת הנפש הנמצאת אצלך, ואדרבא תתחזק בשמח בחלקו, וההזמנה שזימנה ההשגחה לך לתקן העבר, ואחר שעבוד מצרים יצאו ברכוש גדול שהוא ענין זה למבין דבר.

השי"ת יפתח לך ולנות ביתך פתח אורה ותקוה
ותזכו לגדל צאצאיכם מתוך הרחבת הדעת

ידידך בלו"נ אלי

הראיני את מראיך (ב"פ)

ולהוציא עצמיותם אל הפועל. והיה צריך לזה שתי הנסיונות (א) חזרתם לפי החירות וחניה שם. (ב) נסיון הקפיצה לתוך ים הסוער בביטחון גמור שיקרע לפנייהם הים (ועיין לשון הנפש החיים שע"א פ"ט בזה והארכנו בזה בגליון פרשת בשלח עיי"ש). והביאור, כי הנה העולם מחולק לשני חלקים יבשה וים. ואמרו סוף חולין כל מה שיש ביבשה יש בים יעו"ש. אם כן הוי הים מהדורא תנינא של היבשה. ואמרו (סוף תמיד) כל נחותי ימא דעתייהו מטרדי, פי' משום שאין הים מקום ישוב לאדם, על כן דעתו שהיא עיקרו של האדם כנ"ל, נטרדת שם. משא"כ ביבשה יש ישוב הדעת.

נעלמות דהדעת — רוה"ק

אבל הגם שיש מהלך של דעת במקום הישוב ושטח אדם, זה הוא ה"דעת" הרגילה, אבל יש לדעת זו מגע גם לפנים מזה. דיעויין ברש"י ריש פ' כי תשא עה"פ בחכמה ובתבונה ובדעת דפי' דדעת זו רוח הקדש, והוא הרוח אלקים הנזכר שם. רואים מזה שיש בסגולת כח הדעת להגביה ולהתרומם מעל הטבעיות ולהתקשר בנעלמות דוקא. כי כשנבדוק במקראות נמצא שימוש תיבת דעת בציורים של התקשרות אדם אל הדבר. ובפי החירות התנסה והתברר הדעת השייך אל היבשה והנגלות איך שעומד בתקיפות לקיים רצון בוראו שם. אבל עת הגיעם אל הים אז היה צריך גמר בירור העצמיות. והוא לברר סוד רוח הקדש של הדעת (הנעלמות דידה), אחיזתו ותקיפותו העמוק באחיזתו גם למעלה מן החוש והגלוי. וכאן במקום שהדעת הרגילה נטרדת נתבעו ליכנס אל עולם הנעלמות מעין חי (שהמקביל לו בעולם הוא הים), ולעמוד שם בציווי ה'. זהו מהלך של בירור המעמקים דוקא. ובוה נגמר בירור העצמיות שבו עוסקים בחג המצות ונסגר המעגל שלו. והוא מה שזיכה אותם לגילויים של "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי" במרכבה. כי הכל לפי רוב המעשה. ומעשה הנאחו בנעלמות פותח את המרכבה הנעלמה מעין חי לרוח הקדש דהאדם, דעת זו רוח הקדש כנ"ל.

כתיב (שה"ש) הראיני את מראיך וכו'. ובבהגר"א ז"ל שם פי' שמדובר על אותה שעה שהיו בני ישראל לפני הים. וא"ל הקב"ה כשאמרתי לפני כן וישובו ויחננו לפני פי החירות וכו' הגם שהתקרבו בזה לצד המצרים לא הרהר א' מהם כנגדי ובתמימות קיימו דברי ועברו הנסיון באופן יפה והראו את מראם. וביקש הקב"ה שיעברו עוד נסיון א' ויִרְאוּ את מראם והוא להכנס לתוך הים הסוער יעו"ש. וצ"ב מדוע אחרי שנתנסו כבר והתגלתה נאמנותם מה יוסיף עוד נסיון. ועוד אם צריך בירור אחר בירור למה לא יספיק הנסיון השני.

התיחסות הנסיונות לכח הדעת במיוחד

ידוע שעצם ענין הנסיון הוא כמ"ש למען נסותך לדעת את אשר בלבבך וכו' יעו"ש. ענין "לדעת" דוקא האמור כאן יובן עד"ז. הגם שיש הרבה כינויים ושמות למערכת השכל (חכמה, בינה, תבונה, דעת וכו') מכל מקום למהלך הבירור של נסיון מתיחס הענין על הוצאת הדעת דוקא, לפועל. וביאורו הוא על פי מה שנתבאר בנדרים (מ) על כח הדעת דוקא, **דדא ביה כולא ביה, דלא דא ביה מה ביה וכו' דא קנית מה חסרת, דא חסרת מה קנית.** ז"א שקביעת השיעור קומה של האדם נמדדת רק כפי שיעור התפתחות הדעת בו ולא כפי התפתחות שאר חלקי מערכת השכל. וכן הוא גם בהלכה. קביעה של קטנות וגדלות היא כפי פיתוח הדעת. וכלשונם ז"ל בכ"מ קטן אין לו דעת, גדול יש לו דעת. בלי דעת כולו הוא קטן וכל מערכת שכלו היא בקטנות, ואינו בר חיובא ובר עשית חלות. הרי מבואר, דלא דא ביה מה ביה. אם כן הגדרת עצמיות האדם הוא רק בהדעת שלו. זהו ענין הנסיונות לברר את העצם של האדם מהו. זהו לנסותך לדעת את אשר בלבבך וכו'.

יבשה וים — אתגליא ואתכסיא

נתבאר במק"א [עייין עלון 38] שמועד הפסח הוא זמן חשיפת העצמיות והפנימיות של כנסת ישראל. על כן אחר יציאתם ממצרים הועמדו במסגרת ימים אלו במהלך הנסיון כדי לברר